

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

Πορίσματα - Προτάσεις

ΙΘ' Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου μέ θέμα:

«Η ιερότητα τῆς θείας Λατρείας στήν ἐποχή τῆς ἐκκοσμικεύσεως»

Ιερά Μητρόπολις Περιστερίου 22 - 24 Σεπτεμβρίου 2025

Γενικά Συμπεράσματα

- 1) Ὁ ἀπόστολος Παῦλος προτρέπει τούς πιστούς πού δέχονται τίς εὐλογίες τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ νά λατρεύουν τόν Κύριο μετά τοῦ δέοντος σεβασμοῦ καί φόβου Θεοῦ: «Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύομεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετά αἰδοῦς καί εὐλαβείας» (Πρός Ἑβραίους ιβ', 28).
- 2) Τήν ἐκκοσμίκευση στά θέματα τῆς θείας Λατρείας ἀποκρούει ἡ ἀποστολική προτροπή συνιστῶσα στούς ποιμένες ὅτι ὀφείλουν: «Πάντα εὐσχημόνως καί κατὰ τάξιν γινέσθω» (Πρός Κορινθίους Α', ιδ', 40).
- 3) Τίς ἐκτροπές τῆς ἐκκοσμίκευσης καλοῦνται νά ἀντιμετωπίσουν οἱ ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας μας μέ ἀκραιφνές φρόνημα τηροῦντες τήν τάξη τῆς Λατρείας.

Εἰδικά Συμπεράσματα

- 1) Ἡ Ἐκκλησία ὡς ἀνάχωμα σέ ὅποιαδήποτε μορφή ἐκκοσμίκευσης προβάλλει τό στηριγμένο στό μυστήριο τῆς ἐν Χριστῷ ἐνσάρκου οἰκονομίας μυσταγωγικό περιεχόμενο τῆς θείας Λατρείας, τό ἀγιοπνευματικό της ὑπόβαθρο καί τόν ἐσχατολογικό προσανατολισμό της. Ἡ θεία Λατρεία δέν εἶναι θέατρο, ἀλλά θεακοινωνία καί ἐμπειρία τῶν γεγονότων τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας μας. Τά δραματικά στοιχεῖα πού ὑπάρχουν στίς ἐπί μέρους πτυχές τῆς λατρευτικῆς ζωῆς (ἀκολουθίες νυχθημέρου, ἱερά μυστήρια, ἐορτολόγιο) ἔχουν ἐποπτικό σκοπό καί συμβολικό χαρακτήρα. Δέν πρέπει νά αὐτονομοῦνται καί νά παρασύρουν σέ πράξεις ἐντυπωσιασμοῦ καί ἐκφρασης θεατρικῆς, ὅπως συμβαίνει π.χ. στά δρώμενα κατὰ τήν Μεγάλη Ἑβδομάδα καί τήν ἐορτή τοῦ Πάσχα.

2) Ἡ θεία Λατρεία εἶναι ζωντανή, τελεῖται μέ τήν δύναμη τοῦ Θεοῦ ἀλλά ὑπόκειται καί στήν ἀνθρώπινη ἀδυναμία. Τά ἀρνητικά ἀποτελέσματα τῆς ἀνθρώπινης ἀδυναμίας μειώνονται μέ τήν καλλιέργεια τῆς εὐλάβειας καί τῆς συνεχοῦς ἐνημέρωσης, τόσο τῶν κληρικῶν ὅσο καί τῶν πιστῶν. Ἡ γνῶση τῶν ἐρμηνευτικῶν πτυχῶν τῆς θείας Λειτουργίας βοηθᾷ τόν λειτουργό στήν εὐτακτη τέλεσή της. Ἡ ἐρμηνεία τῆς θείας Λειτουργίας πρέπει νά ἀποτελεῖ σημαντικό τμήμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατήχησης.

3) Ὑπάρχει ἀνάγκη συστηματικῆς καλλιέργειας τῆς ἐσωτερικῆς διάθεσης τῶν ἀνθρώπων γιά συνειδητή μετοχή στήν θεία Λατρεία, πρῖν, κατά τήν διάρκεια καί μετά τήν ὥρα τέλεσής της, καθῶς ἐπίσης καί ἐνίσχυσης τῆς συνειδητῆς μετοχῆς σέ αὐτήν μέ ἐξήγηση τῶν τελουμένων μέ τήν μεγαλύτερη δυνατή σαφήνεια καί συντομία καί τήν κατά τό δυνατόν προσωποποίησή της μέ τήν ἀνάδειξη ὅσο τό δυνατόν περισσοτέρων κοινῶν σημείων τῶν μετεχόντων μέ αὐτήν (κυρίως στά μυστήρια τοῦ Γάμου καί τοῦ Βαπτίσματος).

4) Προτείνεται προσεκτική χρήση τῆς σύγχρονης τεχνολογίας στήν μετάδοση τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Ἡ θεία Λειτουργία νά ἀναμεταδίδεται μέχρι τό σημεῖο τῆς ἀνάγνωσης τοῦ Εὐαγγελίου καί τῆς ἐκφώνησης τοῦ κηρύγματος. Νά μή μεταδίδεται ἀπ' εὐθείας ἡ θεία Λειτουργία ἀπό κάποιους ἱερούς ναούς ἢ μοναστήρια μέσῳ live streaming μέ σκοπό τήν προβολή τους. Πρέπει νά δίδεται περισσότερο βάρος στήν ζωή τοῦ Πνεύματος στίς ἐνορίες καί λιγότερο στόν ἐντυπωσιασμό καί τήν ἄκριτη χρήση τῆς τεχνολογίας.

5) Ἡ ἐκκοσμίκευση πού προῆλθε ἀπό τήν ἀποσύνδεση τῶν Μυστηρίων Βαπτίσματος-Χρίσματος καί Γάμου ἀπό τήν θεία Εὐχαριστία ἔχει ὡς συνέπεια τήν ἀπώλεια τῆς ἔννοιας τῆς συλλογικότητας στήν Λατρεία τῆς Ἐκκλησίας καί τό ὅτι τό ἁγιαστικό τῆς ἔργο λαμβάνει τήν μορφή μιᾶς «ἱερῆς συναλλαγῆς» μέ μεμονωμένα ἄτομα, τά ὅποια ἐγείρουν ἀτομικές ἀπαιτήσεις ὡς πρός τήν ὅλη ἐπιτέλεση τῶν Μυστηρίων. Ἡ ἐπιτέλεση τῆς ἱερολογίας σήμερα κινδυνεύει ἀπό τόν ἴδιο τόν πολιτισμό καί τό πνεῦμα ἐπιδειξεως τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Ἡ Ἐκκλησία ποιμαίνει καί νουθετεῖ, θεραπεύει καί σώζει. Δέν συσχηματίζεται καί δέν συννευδοκεῖ στά τοῦ κόσμου. Ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία καλεῖται νά κατηχήσει τούς συμμετέχοντες στόν ἐκκλησιολογικό χαρακτῆρα τῶν Μυστηρίων, ὅτι δηλαδή τόσο ἡ εἴσοδος στήν Ἐκκλησία διά τοῦ Βαπτίσματος καί τοῦ Χρίσματος, ὅσο καί ἡ γαμήλια ἱερολογία τῆς συζεύξεως τῶν νυμφευομένων «εἰς σάρκα μίαν», ἀποτελοῦν προϋποθέσεις τῆς πορείας καί τελικῆς εἰσόδου στήν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί ὄχι ἀφορμές κοσμικῶν ἐκδηλώσεων μέ θρησκευτικό ἔνδυμα.

6) Στήν ἐκκοσμικευμένη ἐποχή μας, ὅπου τό κοσμικό φρόνημα ἔχει εἰσβάλλει σέ ὅλες τίς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς, ἀκόμη καί στήν θεία Λατρεία μέ τό προσχηματικό αἶτημα τῆς ἀπλούστευσης, μᾶλλον εὐτελισμοῦ, μέ τήν θεώρηση τῶν μυσταγωγικῶν διατάξεων τῆς Λατρειας ὡς τυπολατρικῶν κανόνων, τήν μετατροπή τῶν λειτουργικῶν συμβόλων, κινήσεων, ἐκφράσεων σέ μέσα ἐπίδειξης καί αὐτοπροβολῆς, οἱ διακονικές προτροπές μποροῦν νά δράσουν κατασταλτικά, καθῶς ὑποδεικνύουν τήν ἱερότητα πάντων τῶν ἐν τῇ θεία Λατρεία τελουμένων καί

ἀνάγουν τούς πιστούς στήν «ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ» Λατρεία τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνουμένου καί δοξαζομένου Θεοῦ.

7) Ἡ ἐκκοσμίκευση στήν ἱερά ψαλμωδία δέν εἶναι μιά ἐξωτερική εἰσβολή, ἀλλά μιά ἐσωτερική πνευματική πρόκληση. Ἡ ἱερά ψαλμωδία, ὡς οὐσιῶδες στοιχεῖο τῆς ὀρθοδόξου Λατρείας, δέν εἶναι ἀπλῶς μουσική ἔκφραση, ἀλλά λειτουργικό γεγονός πού συντελεῖται ἐντός τῆς μυστηριακῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπομένως, κάθε ἀλλοίωση τοῦ ὕφους, τῆς αἰσθητικῆς ἢ τοῦ σκοποῦ τῆς ψαλτικῆς πράξης δύναται νά ἐπηρεάσει ὄχι μόνο τήν ἐμπειρία τῶν πιστῶν, ἀλλά καί τήν θεολογική πρόσληψη τῆς Λατρείας.

Ἐκκλησιαστική εἶναι ἡ μουσική πού:

α) Ὑπηρετεῖ τό λειτουργικό γεγονός καί ὄχι τήν προσωπική ἔκφραση.

β) Διασώζει τήν «κατανυκτική ὀλιγάρκεια».

γ) Διακονεῖ καί δέν καταλύει τήν πνευματική σύναξη.

Ἡ ἐκκλησιαστική μουσική ἐκκοσμικεῦται, ὅταν:

α) Ἀντικαθιστᾷ τό πνεῦμα τῆς προσευχῆς μέ τό πνεῦμα τοῦ ἐντυπωσιασμοῦ.

β) Μετατρέπει τό ἐκκλησίασμα σέ ἀκροατήριον καί τόν ψάλτη σέ performer.

γ) Ἀντιμετωπίζει τήν Τέχνη ὄχι ὡς διακονία, ἀλλ' ὡς αὐτοσκοπό.

8) Ἡ Ἐξομολόγηση προϋποθέτει τήν μετάνοια καί συμβάλλει στήν διδαχή τοῦ πιστοῦ. Μετάνοια δέν εἶναι ἡ ἐπιφανειακή βελτίωση τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ πιστοῦ ἀλλά ἡ βαθεῖα καί οὐσιαστική ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ ἀλλαγὴ στόν πυρῆνα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Πρόκειται γιά ἕνα ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος διαρκεῖ καθ' ὅλη τήν ζωή τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ ἱερεῖς πού ἀναλαμβάνουν τήν ἐπιτέλεση τοῦ Μυστηρίου τῆς Ἐξομολογήσεως ὀφείλουν νά ἔχουν τήν κατάλληλη κατάρτιση καί τίς πνευματικές προϋποθέσεις ὥστε νά ἀνταποκρίνονται ἀξίως μέ τήν Χάρη τοῦ Θεοῦ στήν ἄγνοια τῶν πιστῶν, τίς ποικίλες πνευματικές ἐλλείψεις, ἀδυναμίες, ἀνάγκες, προκαταλήψεις, φόβους καί τίς κάθε εἴδους δυσκολίες τους.

9) Μεγάλο πρόβλημα στήν ποιμαντική εἶναι ἡ μαγική προσέγγιση τοῦ Εὐχελαίου, ὅπως καί ὅλων τῶν λοιπῶν μυστηρίων. Ἡ λύση στό ὅλο αὐτό πρόβλημα εἶναι ἡ λειτουργική καί ποιμαντική κατήχηση τῶν πιστῶν εἴτε μέσῳ κηρυγμάτων, ὁμιλιῶν, διαλέξεων εἴτε ἀκόμη καί μέ ἐξειδικευμένη κατ' ἄτομον κατήχηση. Γιά τήν ἐπιτέλεσή του ἀπαιτεῖται πνευματική προετοιμασία ὅλων ὅσων θά συμμετάσχουν σ' αὐτό. Νά ἔχει προηγηθεῖ τό ἱερό μυστήριον τῆς Ἐξομολογήσεως καί νά ὑπάρχει ἐπιθυμία καί διάθεση γιά προσευχή. Τό Εὐχέλαιο πρωτίστως τελεῖται γιά ὅλους τούς ἀσθενεῖς.

10) Καθῆκον ὅλων μας, καί ιδιαίτερα ἡμῶν τῶν κληρικῶν, εἶναι νά ἐμβαθύνουμε μέ ἐγρήγορη καί θεολογική πληρότητα στό δύσκολο ἔργο τῆς ἐρμηνείας τῆς συμβολικῆς παράδοσης τῆς Λατρείας τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἔτσι θά μπορέσουμε νά ἀντιταχθοῦμε σέ κάθε ἐκκοσμικευτικό φληνάφημα σχετικό μέ τά σύμβολα, προβάλλοντας ὅτι ἡ ὀρθόδοξη Λατρεία δέν εἶναι ἀπλῶς μιά θρησκευτική πράξη, ἀλλά εἶναι αὐτός καθ' ἑαυτὸν τρόπος ζωῆς, εἶναι ἡ ἐκπλήρωση τοῦ κυρίου σκοποῦ τῆς ζωῆς, δηλαδή προπαρασκευὴ καί συγχρόνως ἀρραβῶνας τῆς αἰώνιας

ζωῆς, τῆς κοινωνίας μέ τόν Θεό. Καί ἀσφαλῶς δέν ἔχει καμία σχέση μέ τήν ὀρθολογιστική χρησιμοθηρική ἀποψη τῆς ζωῆς πού προβάλλει ἡ ἐκκοσμι-
κευμένη κοινωνία μας.

11) Οἱ ἄνθρωποι τῆς Ἐκκλησίας νά εἶναι προσεκτικοί ἀπέναντι στήν υἱοθέτηση
κοσμικῶν ἐπιδιώξεων. Νά μή μεταφέρονται στόν χῶρο μας εὐκόλα τρόποι καί
πρακτικές ἀπό ἄλλους χώρους καί μάλιστα τήν πολιτική.